

Õiguskantsler

Prefekt Kaido Kõplas
Lääne prefektuur
ppa@politsei.ee

Teie nr

Meie 14.08.2023 nr 7-7/230762/2304120

Kontrollkäik Lääne prefektuuri Pärnu arestimajja

Lugupeetud härra prefekt

Õiguskantsleri nõunikud kontrollisid 10. aprillil 2023 ette teatamata Politsei- ja Piirivalveameti (PPA) Pärnu politseijaoskonna arestimaja kinnipidamistingimusi.

Väärrib kiitust, et Pärnu arestimaja on varunud kinnipeetute jaoks lugemisvara ning puhtaid kasutatud ja uusi riideid ja jalanõusid, mida kinnipeetutele vajaduse korral kasutada antakse. Hea on seegi, et kui vaja, võtab arestimaja kinnipeetule mõeldud pakke vastu ka väljaspool vastuvõtuaega. Vajaduse korral ostavad arestimaja ametnikud kinnipeetutele PPA kulul retseptiravimeid.

Probleeme on privaatsuse tagamisega. Kambrite hügieeninurki ei tohi ukseilmast ega ka valvekaamerast jälgida, kui selleks pole kaalukat põhjust. Kinni peetud ja arestimajas vanemaid järele ootavate alaealiste ooteruumid ei vasta nõuetele. Kahjuks ei ole Pärnu arestimajas kinnipeetutel võimalik lugeda üleriigilisi päevalehti.

Nõunikud tutvusid kontrollkäigul arestimaja ruumidega, vestlesid arestimajas viibinud kinnipeetutega ning tutvusid arestimaja dokumentidega.

Üleriigilised päevalehed

Pärnu arestimajas saavad kinnipeetud lugeda ajakirjandusväljaannetest üksnes ametnike toodud vanu päevalehti ja ajakirju. [Vangistusseaduse](#) (VangS) kohaselt peab arestimajas viibival kinnipeetul olema võimalik lugeda üleriigilisi ajakirjandusväljaandeid (VangS [§ 30](#) lg 1, [§ 86](#) lg 1 ja [§ 93](#) lg 3). Õiguskantsler on seda rõhutanud nii 2020. aastal [Põhja prefektuuri kinnipidamiskeskuse arestimajja tehtud kontrollkäigu](#) kokkuvõttes kui ka 2018. aastal [Kuressaare ning Kärdla arestimaja kontrollkäigu](#) kokkuvõtetes.

Arestimaja ametnikega peetud vestlusest jäi mulje, et nende hinnangul ei pea arestimaja hankima kinnipeetutele värskeid üleriigilisi päevalehti, sest [arestimaja sisekorraeeskiri](#) (ASKE) ei nõua seda. Niisugune arusaam ei ole õige. Seaduse järgi tuleb arestimaja kinnipeetutele anda võimalus lugeda üleriigilisi päevalehti ja ajakirju. Seda nõuet tuleb täita.

Õiguskantsleri Kantslelei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

Kinnipeetute läbiotsimine

Arestimaja ametnikega peetud vestlustest selgus, et kinnipeetud otsitakse arestimajas üldjuhul läbi kompromise teel, kuid kui tekib kahtlus, et kinnipeetu võib peita enda juures keelatud esemeid või aineid, tuleb tal läbiotsimiseks lahti riietuda. Kontrollkäigul selgus, et läbiotsimised (sh alasti läbiotsimised) toimuvad vastuvõturuumis ning kogu protsess (sh lahtiriietumine) jääb valvekaamera vaatevälja. Arestimaja valvekaamerate videopilti jälgib monitoride taga olev ametnik.

Lahtiriietamisega läbiotsimine on väga intensiivne meede, mis riivab läbiotsitava inimväärikust. Ala, kus kinnipeetu end vastuvõturuumis läbiotsimisel lahti riietab, ei tohi jääda valvekaamera vaatevälja. Selleks et inimene ei peaks lahti riietuma valvekaamera vaateväljas, tuleks lahtiriietumise ala ette panna sirm või vahesein. Piinamise ja Ebainimliku või Alandava Kohtlemise või Karistamise Tõkestamise Euroopa Komitee (CPT) on rõhutanud, et alasti läbiotsimisel tuleb lähtuda iga kinnipeetu individuaalsest riskihinnangust (vt CPT 2019. aasta [raport Tšehhi kohta](#), p 31). Alasti läbiotsimiseks on alust üksnes siis, kui on põhjust eeldada, et kinnipeetu võib olla peitnud oma keha lähedale enesele või teistele ohtlikke või tõendiks olevaid esemeid, mida muul viisil inimest läbi otsides ei pruugi leida. Alasti läbiotsimise rakendamisel ei tohi lähtuda ametniku soovast, vaid see peab tuginema selgetele kirjalikele juhistele, millal võib inimest alasti läbi otsida (vt CPT 2017. aasta [raport Läti kohta](#), p 37).

Tuleb jälgida, et kinnipeetav saaks läbiotsimisel lahti riietuda väärikust säästes ja järk-järgult, nii et osa kehast oleks alati kaetud. Läbiotsimisruumis peab viibima vähemalt kaks kinnipeetuga samast soost ametnikku. Selline läbiotsimise korraldus on kehtestatud nii kinnipeetute kui ka ametnike kaitseks (vt CPT 2022. aasta [raport Rumeenia kohta](#), p 52). Kinnipeetuga samast soost peab olema ka ametnik, kes jälgib vastuvõturuumis toimuvat läbiotsimist videopildi vahendusel (vt CPT 2019. aasta [raport Ühendkuningriigi kohta](#), p 32).

Videovalve ja hügieeninurkade jälgimisaknad

Pärnu arestimaja kambrites on sisse seatud pidev videovalve. Õiguskantsler on korduvalt selgitanud, et pidevat videovalvet arestimaja kambrites võib rakendada ainult siis, kui see on konkreetse kinnipeetu puhul vältimatult vajalik (vt nt 2020. aasta [Rakvere](#) ning 2018. aasta [Kuressaare](#) ja [Kärdla](#) arestimaja tehtud kontrollkäikude kokkuvõtted).

Videojälgimist tuleb kaaluda iga kinnipeetu puhul eraldi. Kambris võib videovalvet kasutada üksnes siis, kui see on vajalik näiteks kinnipeetu tervisliku seisundi jälgimiseks. Terviserike võib kergesti tekkida nt [joobes kinnipeetul](#), kelle puhul on videovalve kasutamine aga ka inimese seisundi korrapärane vahetu kontroll põhjendatud või lausa möödapääsmatu. CPT on öelnud, et videovalve vahendusel kambris toimuvat jälgiv ametnik peab olema kinnipeetuga samast soost (vt CPT 2019. aasta [raport Ühendkuningriigi kohta](#), p 32).

Koridorist avaneb iga kambri hügieeninurka väike jälgimisaken, mida katab lükandkate. Arestimaja ametnik saab järelevalvet tehes jälgimisaknalt katte eemale lükata ning hügieeninurgas toimuvat jälgida. Kambri hügieeninurga jälgimine ei tohi mingil juhul olla automaatne ja kergekäeliselt tehtud otsus (vt 2019. aasta [Põhja prefektuuri korrakaitsebüroo kinnipidamiskeskusesse tehtud kontrollkäigu](#) kokkuvõte). Sellega võidakse rikkuda kinnipeetu õigust inimväärikale kohtlemisele ja privaatsusele. Sestap ei tohi ka järelevalvet tehes kinnipeetut

hügieeninurgas jälgida, kui selleks puudub tungiv vajadus (nt suitsiidioht; vt 2019. aasta [Jõhvi arestimaja kontrollkäigu](#) kokkuvõte). CPT on tauninud olukordi, kus kinnipidamisasutuse ametnikel on võimalik kontrollimatult jälgida ka kartseri- ja jälgimiskambri hügieeninurka (vt CPT 2009. aasta [raport Soome kohta](#), p 109). Niisiis tohib kambri hügieeninurgas toimuvat jälgida üksnes erandlikel asjaoludel ja kui selleks on kinnipeetust tulenev mõjuv põhjus. See tähendab, et konkreetse kambri hügieeninurga seinas olevalt jälgimisaknalt võib lükandkatte eemaldada ainult põhjendatud juhul. Lükandkatete lukustamata jätmine jälgimisakendel loob aga võimaluse kinnipeetuid kambri hügieeninurgas hõlpsalt jälgida.

Olukorra parandamiseks tuleb Pärnu arestimajal võtta kasutusele lisameetmed, et kinnipeetut saaks hügieeninurgas jälgida vaid äärmisel juhul. Hügieeninurga jälgimisakna lükandkatte võib näiteks lukustada tabalukuga, sest kinnitusaasad selleks on juba olemas. Nii on tehtud näiteks [Tallinna Vanglas](#). Samuti tuleb arestimajal kehtestada selged reeglid, millistel juhtudel võib ametnik järelevalve tegemiseks jälgimisakna lükandkatte eemaldada.

Invakamber, ooteruum nr 3-142 ja erikamber

Liikumispuudega kinnipeetute paigutamiseks on Pärnu arestimajas sisse seatud invakamber. Paraku on sellel kambri kõrge lävepakk, millest on ratastooliga kinnipeetul keeruline üle saada. Liikumine oleks mugavam, kui uksepakk oleks ratastooliga kinnipeetu jaoks sobivalt tasandatud.

Pärnu arestimajas on eraldi ooteruumid, mida kasutatakse kinnipeetu ümberpaigutamisel konvoi saabumiseni. Samuti on arestimajas nn erikamber. Kõigis neis kambrites jääb hügieeninurk valvekaamera vaatevälja ning näiteks ooteruumi nr 3-142 hügieeninurk ei olnud valvekaamerate monitoril hägustatud.

Videojälgimine hügieeninurgas riivab tugevalt inimese õigust privaatsusele (vt 2021. aasta [Tartu Vanglasse ja vanglate psühhiaatriaosakonda tehtud kontrollkäigu](#) kokkuvõte). Ka neile kinnipeetutele, keda kambri jälgitakse videokaamera abil, tuleb hügieeninurgas tagada privaatsus. Kõikide Pärnu arestimaja kambrite, sh ooteruumide ja nn erikambri hügieeninurga ala peab olema valvekaamerate jälgimismonitoril kaetud, nii nagu on tehtud kainestuskambrite jälgimismonitoridel (vt CPT 2021. aasta [raport Rootsi kohta](#), p 17).

Kambrites napib päevavalgust

Igas arestimaja kambri peab olema piisavalt loomulikku valgust. VangS § 45 lõike 1 kohaselt peab kambri (sealhulgas arestimaja kambri) olema aken ja kunstlik valgustus. Majandus- ja taristuministri määruse „[Eluruumile esitatavad nõuded](#)“ § 3 lõikes 3 on sätestatud, et aken peab tagama ruumis piisava loomuliku valgustuse. Kehtivates õigusaktides ei ole kehtestatud objektiivseid näitajaid (nt konkreetne valgustugevus), milline peab olema kambri loomulik ja kunstlik valgustus. Sellest hoolimata on eluruumi valgustust võimalik hinnata nii-öelda olmetasandil.

Pärnu arestimaja kambriaknad asuvad kõrgel, on väiksed ning seestpoolt kaetud võrguga, mille tõttu ei pääse kambritesse piisavalt päevavalgust. [Erialakirjanduses](#) on öeldud, et päevavalgus vähendab stressi ja ärevust ning suurendab keskendumisvõimet. Sellel on ka otsene mõju inimese närvisüsteemile. Loomuliku valguse olulisust on õiguskantsler rõhutanud näiteks Tallinna Vanglale saadetud [soovituses](#) ning 2023. aasta Kuressaare ja Kärkla arestimajade kontrollkäikude

[kokkuvõttes](#). Ka CPT on öelnud, et kambrites peab olema piisavalt loomulikku valgust (2019. aastal [Eestile](#) ning 2021. aastal [Ühendkuningriigile](#) antud soovitused).

Kuna Pärnu arestimaja kambriaknad on väga väikesed ja asuvad kõrgel, jääb arusaamatuks, miks on vaja aknaid võrguga katta. Kui sellega soovitakse takistada akna lõhkumist, siis võib selle eesmärgi saavutada teistsuguste turvameetmetega (nt kasutada löögikindlat klaasi või panna aknale turvakile), mis ei takistaks päevavalguse jõudmist kambritesse. Selliste turvalahenduste paigaldamine ei nõua väga suuri kulutusi, kuid tagavad inimeste nõuetekohase kinnipidamise.

Palun eemaldada Pärnu arestimaja kambriakende ette pandud võrgud ja kasutada selle asemel teistsuguseid turvalahendusi, mis ei takista valguse jõudmist kambritesse.

Alaealiste ooteruum

Alaealised kinnipeetud paigutatakse Pärnu arestimajas nn alaealiste ootetuppa ja neid hoitakse seal kuni vanemate saabumiseni. Arestimaja juhi selgituste kohaselt kasutatakse alaealiste ootetuba tavaliselt korteripidudel kinni peetud joobes alaealiste kinnipidamiseks.

Ootetoas on valvekaamera ning seina ja põranda külge kinnitatud lai lavats, kuid ei ole hügieeninurka ega WC-potti, toa uks on lukus ning seda saab avada kiipkaardiga. Ootetoas ei ole ka kutsunginuppu, mille abil alaealine saaks abi kutsuda. Ootetoa seina külge oli kinnitatud 72,5% etanoolisaldusega liitrine Chemi-Pharmi antiseptilise vahendi dosaator. Korraga paigutatakse ühte ootetuppa 3–4 alaealist. Noormehi ja neide üksteisest ei eraldata, sest Pärnu arestimaja hinnangul ei ole tegemist kinnipidamisega.

Kinnipidamine on inimeselt vabaduse võtmine [põhiseaduse](#) § 20 tähenduses. Seda tehakse seaduses sätestatud juhtudel ja korras, sulgedes inimese ruumi või sõidukisse või piirates muul viisil olulisel määral tema füüsilist vabadust. Kui korrakaitseorgan toimetab alaealise arestimajja ning sulgeb ta alaealiste ootetuppa nii, et alaealisel ei ole võimalik sealt omal soovil lahkuda, on alaealine kinnipeetu (ASKE § 2 lg 2). Tegemist on tavalise kinnipidamisega, mille kohta kehtivad vangistusseadusest ja arestimaja sisekorraeskirjas sätestatud nõuded.

Alaealiste ootetoad ei sobi alaealiste kinnipidamiseks. Noormehed ja neid tuleb paigutada eraldi ootetubadesse (VangS § 12 lg 1 p 1). Samuti tuleb seinalt eemaldada antiseptilise aine dosaator. Alaealisel peab olema võimalus kutsuda vajaduse korral otsekohe ootetuppa arestimaja ametnik, ilma et ta peaks selleks vastu ust taguma või valvekaamera ees märku andma. Kutsunginupp on vajalik juba selle pärast, et ooteruumis ei ole hügieeninurka ega WC-potti. Nagu igas kambri, kuhu paigutatakse kinnipeetuid, peab ka alaealiste ootetoas olema kutsunginupp, mille abil saab alaealine abi kutsuda ning millele arestimaja ametnikud reageerivad eelisjärjekorras. Mõistagi peab ka alaealistele olema kättesaadav joogivesi ja neil peab olema võimalus käia WC-s (vt 2019. aasta [Tartu arestimajja tehtud](#) kontrollkäigu kokkuvõte). Ka CPT on tauninud olukordi, kus kambrites puuduvad kutsunginupud ja hügieeninurgad (WC ja kraanikauss) ning kinnipeetud peavad tähelepanu saamiseks taguma kambriustele (vt CPT 2015. aasta [raport Gibraltari kohta](#), p 21 ning CPT 2021. aasta [raport Kosovo kohta](#), p 72).

Ootan Teie seisukohta soovitude suhtes hiljemalt 15. septembriks 2023.

Austusega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Arno Tuisk 693 8414
Arno.Tuisk@oiguskantsler.ee